Elgetako ordenantzak

Iragan uztailaren 19-ko artikuluan Herrietako Ordenantzen garrantzia azpimarratu nuen, orokorki begiraturik, baina bere funtsean horren egitekoa zer zen zehaztu gabe. Asmo berari jarraituz, ondo izango da herri konkretu bati loturik, hortaz, zerbait gehiago adieraztea. Hortarako, neronek gehien aztertu dudana hartzen dut oinarritzat: Elgetakoa.

Elgeta, hiri-bildu bezala, 1335. urtea sortu zen Maya zeritzan zelaietan. Baina, biztanlez hornitu ezina izan zuen eta 1338an, hiri-bildu sortzaile zen Gaztelako Alfonso XI.ak berak, 1338. urtean zenbait pribilejio eman beharrean aurkitu zen, hiria jendez beteko bazen. Ordurako bazen Santa Maria eliza, orain ezagutzen den parrokia baino lehenagokoa, zeren 1339an Joan Garzia Galarraga alkatearen deira, Gipuzkoan erregeren merino zen Ladron de Guevara-rekin han bertan bildu baitzen Elgetako herria, bere eskualdearen mugak finkatzeko.

Hori da Elgetako historian ezagutzen den lehen batzarra.

Hiri-bildutzat sortze "carta-puebla" Vitoria eta Mondragoen foruz eman zitzaion eta horrez gainera lurraldearen pribilejio bereziak, alboko herrietako abereak bertako larradietara sartzea debekatuz. Hondarribiarekin batean, Guipuzkoan, kaso bakarra da eskubide hori hartzen duena eta, dirudianez, erregek Bizkaiko Jaunaren mugan, zein Frantziako erresumen menpeko zeuden herrien arteko mugetan bere posizioak tinko jarri nahi zituen.

Dena dela, ageriak ematen diguten argiari jarraituz, historian Elgetarren lehen batzar orokorra, 1339an jarri behar da. Batzar horiek, ohi zenez, kanpai hotsaren deira egiten ziren elizaurretan (anteiglesia) sutegi (foguera) bakoitzeko ordezkarietakin. Esan beharrik ez dago sutegi bakoitzak famili bat errepresentatzen zuela. Eta, horien araberazko balio zuen hiri bakoitzak Probintziko Batzar nagusietan. Elgetaren garrantzia ez zen nolanahikoa, 1696. urtean, adibidez, 28 sutegiren jabe zen. Probintzian hoiek izango ziren hauteskundeetarako botoak, bere prokuradorearen bidez. Hiriko batzarrak ohiturazko legeak gordetzen zituzten, ahoz aho aintzinatik zetoztenak nonbait. Hoik ziren herria gobernatzeko ordenantzak, usarioaren jarraipenez eta geroago idatzirik jasok zirenak.

Elgetan aurkitu nituen ordenantzarik zaharrenak 1510. urtean idatziak ziren. Zatiak falta zituen. 1567ko ordenantza idatzietan esaten denez, lehengoak puskaturik arkitzen zirelako idazten direla berriak. lehengoetatik ezer aldatu gabe. Lau menderen buruak, Elgeta, Angiozar eta Ubera auzoekin, lege horien arabera gobernatu zen: Alkatea, prokuradore sindiko bat, hiru agintari, epailari bat, eta presondegiaren arduradun bat. 20 urtetik gorakoak adinez, bertako biztanleak nahitaez eta zergak ordaintzen zituztenak. Beste hiri bertzuetako milare horien beharrik ez zen Elgetan.

Urte batean alkate zena, ondokoan Jaolatza (orain Ubera dena) auzoko prokuradore eta hirugarrenean Angiozarkoa. Era berean prokuradore sindikoa ere.

Urtero egiten zen karguen aldaketa, irraileko San Migelez, kanpai hotsaren deira, ohiturazko usarioa zenez, Santa Maria parrokian Udaletxea egin aurretik.

Karguak hartzen zituztenak, herritar guzien zerrenda osoa egin behar zuten, 20 urtetik gorakoena, urrengo hauteskundeetan kontuan izateko. Famili bakoitzaren aurkezlari izango zirenak gizon bat baino gehiago zeuden familietarik nagusiena jarriaz.

Hauteskundeak, partaide guzien (sutegiaren ordezkari zirenak noski) izenekin txartelak eltze batean sartu, nahastu, eta mutiko edo epaikariak izendatzen zuten pertsonaren batek aterako zituen, eskribauak banan bana irakurriaz, hiri eta bi auzoetako hiru pertsona irten arte. Hiru horiek izaten ziren hautatzaile. Txartel bana hartzen zuten eta toki berezi batean idazten zuten hautetsi ahal izango zen baten izena, eskribauak irakurriz eltzera sartuko zuena, nahastu eta mutiko bati bat aterazi. Hor irtetzen zena izango zen alkate. Era hortara aterako zituen gainerako kargudunak ere.

Urte baten kargu hautatzaile izanak ezin zire izan urrengo urtean, ezta hautatzeko orduan batak besteari, elkarren artean, botoa eman ere.

Hauteskunde hasieran hautatzaileak gurutzaren eta Ebajelio liburuaren aurrean zin egin beharra zuten. Hautatuak ere zineraztera behartzen zituzten, beren karguak ordenatzen arabera eta justiziaz betetzeko.

Alkate izatea Angiozar eta Jaolatza baillarakoren bati tokatzen zitzaionean, hiriko alkate ordezko edo teniente-alkate bat izendatu behar zuten. Hauteskunde guzia Kontseju idekiaren aurrez aurre egin behar zen, denen agirian. Hogei urtetik gorako semeren bat partaide izateko, gurasoaren etorri ezinez, honen agiri idatzia aurkeztu behar zuen. Urte batean kargudun izanak, ondoko beste lau urtean kargurik ezin zuten eduki.

Kargudun berriak, lehen hamar egunen buruan, behartuak zeuden herriaren mugak ikustera, beren eskualde barrutia begiratu eta, baita ere, herri administratzearen kontaduria liburuak begiratzera. Egitkizun hori betetzen ez zuena zigortua izaten zen. Baita ere, era berean, multaz zigortua izaten zen bere karguarekin behar bezala konplitzen ez zuena.

Ikus daitekenez, zuzen eta garbi jokatzen ohituak zeuden gure aurrekoak. Gure historiarako erakuspen ederrik badugu herrietako ordenantzetan eta oraindik egiteko dugun lanetarik bat herriz herri horiek bildu eta ikertzea.

Juan SAN MARTIN

En mi artículo del 19 de julio expuse de manera general la importancia que tenían las antiguas ordenanzas municipales e insistía sobre la necesidad de recopilación y estudio de las mismas. En el de hoy quisiera concretizar o apoyar aquellas ideas ciñéndome a la Ordenanza de Elgueta, villa fundada en 1335, poseedora de unos privilegios reales que en Guipúzcoa únicamente gozaría Fuenterrabía como villa fronteriza.

Las ordenanzas, como ya se ha dicho, son el complemento fundamental del fuero general basado en usos y costumbres. Tratan principalmente del procedimiento en la elección de cargos y del cumplimiento de los mismos, más otros pormenores sujetos a la configuración de la villa y su jurisdicción.

Las primeras Ordenanzas escritas que pude hallar en Elgueta, son del año 1510 (Archivo Municipal, Leg. 15[illegible] [illegible] 38), que fueron reemplazadas en 1567 por hallarse deteriora[illegible] das por el uso y se copiaron textualmente.

Los cargos electos tenían que ser mayores de 20 años y ve[illegible] cinos y contribuyentes de dicha Villa o su jurisdicción. El al[illegible] calde del cuerpo de la villa y sus arrabales, que era elegido para un año, el segundo año había de ser procurador del [illegible] de Jaolaza (Jalotza. El hoy valle de Ubera) y el tercero [illegible] Anguiozar. Y de la misma manera el procurador síndico [illegible] renovación de cargos se hacía cada año el día de San Miguel [illegible] de setiembre, convocando al vecindario a campana tañida [illegible] como era uso y costumbre, en la parroquia de Santa María [illegible] la dicha villa. Para ocupar los cargos se exigía ser [illegible] contribuyentes pero no figuran los millares como se exige [illegible] otras Villas. Los candidatos representaban uno por cada [illegible] lia (lo que en origen fue foguera, hoguera, hogar). Se [illegible] en las listas las cabezas de familia y los hijos mayores de [illegible] años, que podían representar en ausencia justificada a [illegible] padres.

Las candidaturas, uno por cada hogar, se iban depositando en un cántaro, y una vez revueltos, algún muchacho [illegible] sona que la Justicia ordenare vaya sacando, el escribano [illegible] nombre, y son elegidos los que primero salen de cada [illegible] villa y su arrabal, donde salen los elegidores, que pres[illegible] juramento sobre la cruz y el libro de los Evangelios. A [illegible] nuación, los elegidos para elegidores, tomaban cada uno [illegible] jeta y se apartaban para luego traer escrito el nombre de [illegible] sona que consideraban idóneo para el cargo de alcalde [illegible] iba leyendo el escribano y las metía en el cántaro, donde [illegible] revolvían y el muchacho sacaba una, el que había de ser [illegible] calde. Con el mismo procedimiento sacaba los demás cargos.

Los elegidos desempeñaron su cargo durante un año y [illegible] podían ocupar cargo alguno durante los cuatro siguientes [illegible] el alcalde ocupar otro cargo municipal durante su mandato [illegible] Las tres personas que hicieren de elegidores no podían [illegible] ver a hacer el siguiente año, ni durante la elección de [illegible] nombres entre sí.

La nueva corporación, alcalde, procurador síndico, los [illegible] regidores y el Jurado ejecutor, juraban públicamente al [illegible] y administrar justicia en los cargos que iban a desempeñar. Cargos que se alternaban por igual en años sucesivos, entre la villa y su arrabal, Anguiozar y Jaolaza. Cuando los alcaldes coincidían de los dichos valles, tenían que nombrar un teniente alcalde en la villa.

La elección se llevaba a efecto entre los asistentes [illegible] Concejo abierto. Los electos formaban comisión para recorrer los términos de su jurisdicción, visitar los mojones de los [illegible] tes y hacer revisión de cuentas en la administración local [illegible] que estaban obligados y eran sancionados en caso de no [illegible] plir dichos cometidos. Asimismo eran castigados con multas las faltas cometidas en sus cargos. Exigían pulcritud en la elección de los cargos y en cumplir y hacer cumplir con [illegible] ción las gestiones municipales.

Viva, viva, viva, viva Vitoria

Etxaferuak. Zezenak. Brusak. Zarata. Zeledon. Andre Mari Zuriaren jaiak Gasteizen. Herria saltoka hasteko prest. Jai nagusiak dira, barnean den hestutasuna kanporatzeko aitzakirik egokiena. Eta herriak ez du aukerarik galtzen. Gorputzaren bidez dator gogoaren atsedena eta hau erdiesteko haren nekea beharrezkoa zaio gizonari.

Abuztuaren 4.an, arratsaldeko 6.ak. Duela hogeitasei urte hasitako zeremonia beremaiten ari da. San Migel elizako kanpaidorretik jai hauetako pertsonaia ordeztezina Andre Mari Zuriaren plazaraino jaixten da. Alaitasunaren leherpena. Zeledon iritsi da. Jai egun guztietan eta ostera aldegin arte gasteiztarren bihotzetan biziko dena. Benetako Zeledon, hezur eta haragizkoa, Gasteizera etortzen zenean ez zuela gaurregun bere irudiari egiten zaion harrera eukiko baiezta daiteke.

"Hara! Baina Zeledon pertsonaia historikoa ahal da?". Galde dezake erdi harriturik irakurleak. Eta baietz zorrotz batez ezin batakioke erantzun ere, Zeledon zalduondar bat izan zela dirudiela esan behar zaio. Zeledonio Ansola iragan mendeko zalduondarra dugu eta herriak entzute haundikoa bihurtu du. Zer dela eta? Nondik datorkio gaur duen ospea? Galdera honen erantzuna bai zaila dela. Bada, bere garaian Gasteizen nahiko ezaguna izango zen baserritar arlote bat dela esango nuke. Baliteke, gainera, baserritar hori hiriburuan biziko zela etxagintzarako dedikatua. Hortik etorriko zaizkion koplaren bertosak. Eta, nola ez, xelebrekeria batzuen egile izango zen. Urteek baserritar horren irudia erraldoitu egin dute, ia ia mito bat egitera iritsi arte.

Zeledonek, aparteko gizon guztiok bezalaxe, bere oroitgarria dauka, Zalduondoko herriak eskainia. Eta bertan, urtean behingo mirakulua ematen da, jai hauen bezperetan oroitgailuko iturritik darion ura ardo bilakatzen baita. Dagoen tokiko zirrikituren batetik Zeledonio Ansolak espektakulu hau ikusiko balu, ez litzaioke gogorik faltako bere omenezko jaian eskuhartzeko. Are gehiago, ez nuke esango honez gero parte hartu ez duenik... beste pertsona batengan bersortua, agian... Blas Arratible-en itxuran ote?

*

*Eta jai giro honen inguruan zenbait ekintza dugu aipagarririk. Aurten hogetabost urte betetzen du **"Gasteiz"** deritzan aldizkariak. "Umea"-ren aita Josemari Sedano adixkidea da, eta zutabe hauetatik zorionik beroenak bialdu nahi dizkiot, lortu duen marka ez baita txantxetakoa. Mende laurdeneko itsasaldian "Gasteiz" aldizkariak Arabako izkutu eta gorabeheretan egin du murgil, irakurleari freskotasun eskergarririk eskaini diolarik. Lan neketsu eta —sarri— ezulertuak heldutasun nabaria eman dio aldizkariari, hau hiriburuko etxe askotan jaietako beharrezko gonbidatua bihurtu delarik. Josemari Sedanok ederki ondo eroan du publikapen honen lema 1.957 hartan sortu zuenetik. Zure osasunerako "Gasteiz", ia urrezko eztaiak ospatzean elkar ikusten dugun!*

Baina natorren ostera jaietako harira. Dakigun legez, gau txori nazkagarri batzuen Andre Mari Zuriaren irudia apurtu zuten duela zenbait hilabete. Foru Aldundiaren serbitzuetako arduradunek irudia konpondu ondoren bere tokian agertzen zaigu Uztailaren 23.tik. Abuztuaren 5.eko goizaldean prozesioa izango da, urteo bezala, Ama Birjinaren oinetaraino iristeko. Hauxe izaten da brusek egindako lehen ekintza. Duda izpirik ez, aurtengoak aparteko mailarik hartuko du, Gasteizko herriaren joera zein den erakusten delarik.

Eta hortik-aurrera alaitasuna... eta umore ona. Egia esan, umore on barik ezin baitaiteke egiazko jairik goza. Urte guztiko esne txarra etxean laga eta kalera, kalean baitago giroa, herriak egin nahi duen giroa, halegia. Eta talko hautsez burutik beheraino ipini edota Bilboko uraz erabat bustitzen bazaituzte... irripar egizu arren! Jaiak dira eta.

Jaiek erakarrita jende asko helduko da egun hauetan Gasteizeraino. Euskaldunak ez ezik, baita kanpotarrik ere hurbilduko da. Eta kaleko giroa aberastu egingo da giza jario honen ekarpenaz. Ene ustez, aukera ederra da Alde Zaharrean, Dato kalean, barraka nahiz zezen plazan gasteiztarrek, ereduaren bidez, zera goratzeko: kanpotik datozenak Euskadiko hiriburuan daudela. Casi nà.

Josémari VELEZ DE MENDIZABAL

Seis de la tarde del día 4 de agosto. Plaza de la Virgen Blanca. Un chupinazo marca el inicio de las fiestas patronales gasteiztarras. Explosión de alegría. Desde la Torre de San Miguel baja, como en los últimos 26 años, el personaje que viene a sintetizar el espíritu de los miles de alaveses allí presentes. Es Celedón. Ese que —según la copla— construyó casas con ventana y balcón. Figura hartamente conocida y que parece se trata de la proyección popular realizada en base al recuerdo que se guarda de un aldeano zalduendotarra.

Efectivamente, es Celedonio Ansola (Zalduendo. 1796-1876 Vitoria) ese pesonaje del que las crónicas hablan como el Celedón de carne y hueso. Pienso que el tal Celedonio poseería todas las cualidades para hacerse célebre en la capital de la provincia, debido —sin duda— a sus dichos y hechos. Salvando la pequeña distancia, creo que se puede comparar a Celedón con Fernando Amezquetarra, personaje histórico a quien todavía mucha gente considera de ciencia-ficción.

Ha comentado la fiesta [illegible] los blusas —columna ver[illegible] estos días de alegría [illegible] harán la ofrenda ante la [illegible] de la Virgen Blanca, cuya [illegible] vuelto a colocarse una vez [illegible] tras el brutal atentado de [illegible] objeto meses atrás. Segura[illegible] acto revestirá en la presente [illegible] cotas de participación más [illegible] debido al deseo del pueblo [illegible] de mostrar su repulsa a [illegible]

Y luego alegría y [illegible] Deberá dejarse en casa la [illegible] para lanzarse a la calle [illegible] aun a pesar de correr el [illegible] que te calen de champán [illegible] queen con polvos talco [illegible] tas. Sonría, por favor.

Como sonríe Josemari S[illegible] ver en la calle el número [illegible] revista anual "Gasteiz" [illegible] obligada de fiestas en [illegible] alaveses. Un cuarto de [illegible] ciendo a sus lectores un [illegible] indudable calidad. Espero [illegible] demos por la salud de la [illegible] al celebrar su cincuenta [illegible] ¿Vale?

No cabe duda alguna [illegible] serán miles los visitantes [illegible] Vitoria [illegible] por la variedad de [illegible] los programados. Pienso [illegible] estupenda oportunidad [illegible] ciudad les recuerde [illegible] al título, que se encuentra [illegible] pital de Euskadi. Felices F[illegible]